

**Міністерство освіти і науки України  
Львівський національний університет імені Івана Франка**

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ  
З КУРСУ "ІСТОРІЯ ГЕОГРАФІЇ"  
для студентів географічного факультету**

**Львів  
Видавничий центр  
ЛНУ ім. Івана Франка  
2000**

Рекомендовано до друку  
кафедрою економічної і  
соціальної географії  
Протокол № 2 від 16 жовтня 2000

Уклала доц. Мирослава Влах  
Відповідальний за випуск проф. Олег Шаблій  
Редактор Мирослава Мартиняк

Робоча навчальна програма та методичні рекомендації  
з курсу "Історія географії"  
для студентів географічного факультету

Підп. до друку 00. Формат 60x80/16. Папір друк. № 1.  
Друк. офсет. Умовн. друк. арк. 1.75. Тираж 200 прим. Зам.  
Видавничий центр Львівського національного університету  
Імені Івана Франка. 79000 Львів, вул. П. Дорошенка, 41.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ  
З КУРСУ "ІСТОРІЯ ГЕОГРАФІЇ"**

"Історія географічної науки" є важливою дисципліною у підготовці студентів географічних спеціальностей. Вона відображає еволюцію географічних ідей від найдавніших часів до сьогодення, ознайомлює із сучасними проблемами географічної науки і перспективами її подальшого розвитку, розкриває історію розвитку методологічних засад головних географічних теорій.

"Історія географічної науки" ґрунтується на таких загальних суспільно-наукових дисциплінах "Філософія", "Економічна теорія", "Політологія"; тісно пов'язана з загальногеографічними дисциплінами "Основи загального землезнавства", "Основи економічної і соціальної географії", а також зі спеціальними дисциплінами з головних проблем окремих географічних наук, з їхніми понятійно-термінологічними системами.

**Тема 1. ЗМІСТ, СТРУКТУРА І ЗАВДАННЯ КУРСУ**

Загальнонауковий принцип єдності логічного та історичного (логіка науки як логіка історичного розвитку) — методологічна основа курсу.

Об'єкт і предмет курсу.

Історія географії як рефлексія (відображення) розвиненої науки на свій родовід, генезу з метою виявлення засадничих джерел, переломних моментів, етапів та генеральних напрямів розвитку (за О. Шаблієм, 1999).

Предмет вивчення історії географії — процеси географічного відображення соціумом і особливо дослідниками як її самої, так і світу у минулі історичні епохи.

Зв'язок історії географії з історичною географією; історією географічних відкриттів та теоретико-географічними дисциплінами.

Головні завдання курсу: вивчення історії наукових географічних ідей, принципів, понять, уявлень, зокрема дослідження історії розвитку теоретичних уявлень про географію як цілісну систему взаємопов'язаних природничих і суспільних наук; вивчення історії географічних відкриттів і мандрівництва; дослідження внеску окремих персоналій у розвиток географічної науки; вивчення історії створення і функціонування географічних інституцій (кафедри, інститути, форуми, видавництва тощо).

Чинники, що впливають на процеси історичного розвитку географічної науки. Суспільно-історична зумовленість процесу становлення наукової географії. Зв'язок між розвитком суспільства, зокрема територіальним поділом та інтеграцією праці, і теоретичними географічними уявленнями. Внутрішні чинники розвитку географічної науки (тип світогляду, наукові парадигми тощо).

Методологічні засади періодизації історії науки (зміни на різних етапах у розумінні об'єкта, предмета та методів наукових досліджень; зв'язок з практикою).

Формаційний і цивілізаційний підходи до періодизації історії географії. Періодизація історії географії за Ю. Саушкіним та А. Ісаченком (антична середземноморська цивілізація; середньовіччя; епоха раннього капіталістичного розвитку — XV–XVI ст.; епоха зростання капіталістичної мануфактурної промисловості і торгівлі — XVII–XVIII ст.; епоха розвитку великої капіталістичної промисловості — XIX ст.; епоха імперіалізму — 1870–1917 рр.; епоха від Жовтневої революції до кінця другої світової війни — 1917–1945 рр.; сучасний період — з 1945 р.) як приклад формаційного підходу.

Періодизація історії землезнавства за І. Черваньовим і В. Боковим (етап донаукових уявлень — до VII–VI ст. до Хр.; етап натурфілософських уявлень — ранньоантичний час — епоха Відродження в Європі; Відродження — початок XVI – середина XVIII ст.; новий

час — середина XVIII – кінець XIX ст.; новітній час — перша половина XX ст.; космічна ера).

Періодизація географічної науки за П. Джеймсом і Дж. Мартіном: класичний період (від давніх греків до кінця XVIII ст.); новий (від початку XIX ст. до 60-х років XX ст.); новітній (від 60-х років XX ст.).

Періодизація історії української географії. Періодизація історії української географії за С. Рудницьким (старі часи — до XVIII ст.; нові часи — після XVIII ст.); Я. Жупанським (стародавні часи; період Київської Русі; середньовічний період — до кінця XVII ст.; новий час — до початку XX ст.; новітній час); М. Пістуном (стихійно-описовий — від античних часів до середини XVII ст.; цілеспрямовано-описовий — середина XVII – XIX ст.; власне науково-географічний — кінець XIX – початок XX ст. — до сьогоднішнього дня); за О. Шаблієм (класичний — від стародавніх часів до кінця XVII ст.; новий — XVIII – перша половина XIX ст.; новітній — від другої половини XIX ст.). Сучасна періодизація науки на класичний, неklasичний і постнеklasичний періоди.

Джерельна база вивчення "Історії географії" (фахові писемні джерела, писемні джерела із суміжних з географією наук, інші писемні джерела).

## **Тема 2. ГЕОГРАФІЯ ДАВНЬОГО СВІТУ**

Початок нагромадження географічних знань і уявлень на ранніх етапах суспільного розвитку. Історичні корені давньогрецької натурфілософії. Антична географія і виникнення перших наукових уявлень. Йонійська (мілетська) і елейська (піфагорійська) школи. Географічні уявлення епохи еллінізму. Ератосфен. Розвиток географічних знань в епоху Стародавнього Риму. Географічні праці Страбона і К. Птолемея. Вплив античної географії на розвиток географії в Європі у середні віки та в епоху Відродження.

## **Тема 3. ГЕОГРАФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ**

Географічні уявлення в епоху раннього середньовіччя. Географічні погляди Козьми Індикоплова. Розвиток географії в арабських країнах, Індії, Китаї. Ібн-Баттута, аль-Біруні. Географія у скандинавському світі.

## **Тема 4. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ**

Зародження й утвердження капіталістичних відносин в епоху пізнього середньовіччя і початку нового часу, його вплив на розвиток географії. Соціально-економічні та науково-теоретичні передумови великих географічних відкриттів. Морські походи португальців, заокеанська експансія Іспанії, російські землепрохідці і колонізація Сибіру. Вплив гуманізму на розвиток географії в XVI ст. Г. Меркатор, А. Ортелій, Ж. Боден, Л. Гвіччардіні, М. Бегайм. Значення праці С. Мінстера "Всезагальна космографія" (1544).

Розвиток географічних знань і уявлень у XVII ст. Вплив філософських поглядів Ф. Бекона і Р. Декарта на розвиток природознавства у XVII ст. Практична потреба в диференціації географії XVII ст. Праця Вареніуса "Генеральна географія" (1650) та її значення для світової географічної науки.

Академічні експедиції в Російській імперії кінця XVIII ст. та їхнє значення для вивчення Північно-Східної Азії.

**Тема 5. РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНИХ ІДЕЙ У ХVІІІ — ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.**

Німецька школа першої половини ХІХ ст. та її вплив на розвиток географічної науки у світі. Німецька камеральна статистика (Ахенваль, І.П. Зіссмільх). Філософське обґрунтування хорологічної концепції у працях Е. Канта.

О. Гумбольдт — основоположник сучасної природничої географії, К. Ріттер — основоположник суспільної географії.

Поява і розвиток праць з районування Росії (К. Арсеньєв).

К. Рульє, М. Северцов, Ж. Ламарк і Ч. Дарвін та їхні географічні ідеї. Дарвінізм і географічна наука. Вплив концепції соціал-дарвінізму на розвиток суспільної географії.

**Тема 6. РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНИХ ІДЕЙ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.**

Диференціація наукового пізнання і розвиток географічної науки. Головні природничо- та суспільногеографічні школи.

Німецька антропогеографічна школа Ф.Ратцеля.

Хорологічна концепція А. Геттнера.

Школа П. Відаля де ля Бляша, Е. Реклю.

Штандортні теорії в економічній географії (Й. Тюнен, А. Вебер).

Наукові географічні школи в Росії наприкінці ХІХ—на початку ХХ ст. П. Семенов-Тянь-Шанський. Роль О. Воейкова у розвитку конструктивного напрямку в географії. Наукова школа Д. Анучіна. Наукова школа В. Докучаєва.

**Тема 7. ГОЛОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ У ХХ ст.**

Географія у Німеччині після першої світової війни. Геополітичні концепції в працях К. Гаусгофера. Штандортні ідеї А. Льоша. Теорія "центральных місць" В.Кристаллера.

Географія в США (кінець ХІХ—середина ХХ ст.). Теоретичні погляди Е. Гантінгтона, Е.-Ч. Семпл.

"Кількісна революція" 1950-60 років та формалізація географічного пізнання. Концепція "теоретичної географії" (В. Бунге). Позитивізм, соціальна фізика - методологічна основа теоретичної географії. Топологія, теорія графів, теорія груп - математичний апарат "теоретичної географії" (В. Бунге). Теорія переміщень, теорія центральных місць, теорія міграцій, теорія просторових взаємозв'язків, теорія зміщень як формалізовані розрахунки просторових зв'язків. Методологічна неспроможність "теоретичної географії", необхідність поєднання формальних і змістовних методів дослідження. Провідна роль змістовних методів у науковому пізнанні.

Модельна і системна парадигми в географії. Позитивізм, логічний позитивізм, теоретизм - методологічна основа модельної і системної парадигм. Модельна парадигма (П. Хаггет, Р.Дж. Чорлі) та її значення у системі методів сучасної географії. Системна парадигма (Д. Гарвей) та її місце у географічному пізнанні.

Радикальна географія. Загострення економічної, політичної та екологічної кризи в 1970-х роках, теоретична неспроможність економічної і соціальної географії - об'єктивні причини виникнення радикальної географії (Р. Піт, В. Бунге, Д. Гарвей, Д. Массей, Д. Слейтер). Вульгарний матеріалізм і анархізм - методологічна база радикальної географії. Критика представниками радикальної географії теорій класичної географії та "кількісної революції". Еклектизм і радикалізм поглядів. Огляд статей журналу "Антипод" (США),

збірника "Радикальна географія: альтернативні погляди на сучасні соціальні проблеми" (США, 1977).

Бігевіористична та гуманістична географія. Теорія ухвалення рішень (Х.Саймон) - методична основа географії поведінки (Г. Уайт, Кейтс, Гоулд, А. Пред, А. Баттімер, Д. Уолперт, Т. Хегерстрандт). Методи бігевіористичних досліджень (ментальні карти, матриця поведінки тощо).

Географія культури. Екзистенціалізм, феноменологізм як методологічна основа географії культури (К. Зауер).

## **Тема 8. ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ТЕОРЕТИЧНІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКИХ ГЕОГРАФІВ**

Географічні уявлення осілих племен (аналіз епіграфічної пам'ятки "Межиріцька картосхема" віком понад 15 тис. років).

Трипільська культура на території України (географічні аспекти).

Україна у давньогрецькому геопросторовому полі. Опис країни кіммерійців у поемах Гомера "Одіссея" та "Іліада" (IX–VIII ст. до Хр.). "Землепис" Гекатея Мілетського (550–480 рр. до Хр.) про територію Причорномор'я. Північне Причорномор'я в "Географії" Страбона.

Світобачення скіфського мислителя Анахарсія. Грецькі колонії Північного Причорномор'я. Взаємовпливи еллінської та скіфської геокультури.

Опис Скіфії Геродотом. Геродот як предтеча географічного українознавства (усталення просторового образу України; природничо-географічне, політико-географічне, демографічне, етногенетичне та етногеографічне виділення Скіфії з навколишнього світу).

Україна у давньоримській геокультурі. Аналіз карти, складеної за К. Птолемеєм і виданої А. Ортелієм 1590 р. із зображенням території Північного Причорномор'я.

Людність і природа України у контексті Біблії.

Заселення території українських земель і формування державних утворень. Київська Русь як могутнє державне утворення у Європі.

Географічні відомості арабів про Київську державу. Україна у візантійських хроніках Прокопія Кесарійського (друга половина VI ст.), патріарха Фотія (891), Костянтина Порфирородного (905–259), Лева Диякона з Калої в Малій Азії.

"Ходіння" київського ігумена Данила Мниха до Єрусалима (1113–1115) та його географічний світ.

Вплив перекладної літератури на формування давньоруських географічних уявлень ("Шестиднев", "Фізіолог", "Християнська топографія" Козьми Індикоплова).

Літописи як початок української науки. "Повість минулих літ" — важлива історико-географічна пам'ятка давньоруського часу.

Соціально-економічні передумови розвитку географічних уявлень в Україні за період від занепаду Галицько-Волинського князівства (XIV ст.) до національно-культурного відродження у XIX ст.

Періодизація історії України XIV–XVIII ст.

Розвиток науки у період литовсько-польської доби та формування козащини (друга половина XIII–XVI ст.). Виникнення братств, заснування єзуїтських академій, створення Острозької Академії (1576–1580), розвиток друкарства.

Географічні уявлення про Україну у першій половині XVII ст. (період посилення збройної боротьби українців проти національного та релігійного гніту), у другій половині XVII ст. (період відродження української державності) та у XVIII ст. (ліквідація Гетьманщини і Запорізької Січі; перебування Правобережної України під Польщею; унія як національний чинник у Західній Україні).

Прилучення українських територій до Московської держави та колонізація краю. Топографічне знімання території українських земель для картографічного забезпечення військових і господарських потреб. Ревізії населення з метою оподаткування. Початки вивчення та освоєння багатств Донбасу, Кривбасу, українських степів.

Значення академічних експедицій XVIII ст. в Російській імперії для географічного вивчення України.

Опис природи і людності України за вітчизняними писемними джерелами XIV–XVIII ст. (літописи, паломницька література, поетичні твори, картографічні роботи тощо). "Густинський літопис" (історія від часів Київської Русі до кінця XVI ст., переписаний 1670 р.), "Літопис Волині і України", чи "Київський літопис" (історія від 1240 р. до 60-х рр. XVI ст.). Козацькі літописи XVIII ст.: "Літопис Самовидця" (події від 1648 до 1702 р.), "Літопис Гр. Грабянки" (1648–1708), "Сказання о войне козацкой с поляками чрез Б. Хмельницкого" С. Величка (чотири томи, події 1648–1700 рр.).

Країнознавча діяльність Ю. Котермака (Дрогобича). Праця Ю. Дрогобича "Indicium prenosticon Magistri Georgi Drohobich de Russia" (1483).

Поема "Роксоланія" С.-Ф. Кльоновича (1550–1602) і географічний опис українських земель.

"Странствованіє" В. Григоровича-Барського і розвиток країнознавства.

Картографічні роботи О.-А. Тарасевича.

Відображення географічних реалій України XIV–XVIII ст. у західноєвропейській культурі.

Європейські хроніки XV–XVI ст. про українські землі (Ж. де Лянуа, Д. Барбадо, А. Кампензе, З. Герберштейн, М. Меховський (Меховіта), М. Литвин, Е. Лясота, Блез де Віженер, С. Мінстер, М. Кромер, М. Стрийковський та ін.).

Опис України Гійома Левассера де Боплана. Боплан і картографування України.

Вивчення географічної номенклатури і термінології на підставі "Словника староукраїнської мови XIV–XV ст." (У 2 т. К., 1977, 1978) та "Словника української мови XVI - першої половини XVII ст." (Вип. 1–6. Львів, 1994–1999).

Генеза українського відродження XIX ст. Українське відродження та формування напрямів наукових досліджень. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства і становлення українських геополітичних ідей. Історико-географічні та геополітичні ідеї М. Костомарова, В. Антоновича, М. Грушевського.

Інтенсивний розвиток етногеографічних досліджень (П. Чубинський, Ф. Вовк, В. Гнатюк, З. Кузеля, В. Пассек, В. Антонович, О. Афанасьєв-Чужбинський, М. Васильєв, О. Кольбер, В. Шухевич, М. Кордуба, О. Шафонський та ін.).

Вплив ідей українських економістів XIX ст. на розвиток економіко-географічного напрямку (В. Рубан, Д. Журавський, Я. Маркович, М. Яснопольський, В. Навроцький, О. Русов, І. Миклашевський, С. Подолинський, М. Зібер, М. Туган-Барановський та ін.).

Культурно-освітні і наукові організації та їх роль у розвитку науки і культури. Товариства дослідників природи (Київське, Харківське, Одеське, Львівське, Подільське, Кримське, Волинське) та їхня роль у становленні географії в Україні. Наукове товариство ім. Т. Шевченка — перша українська академія наук. Розвиток географії в НТШ.

Роль Південно-західного відділу Російського географічного товариства у розвитку української географії.

Суспільна зумовленість розвитку української географії на початку XX ст.

Внесок академіка С. Рудницького у розвиток української географії. Значення праці С. Рудницького "Нинішня географія" (1905) для розробки науково-теоретичних основ української географії. Географічне країнознавство С. Рудницького. С. Рудницький і розвиток української картографії. Геополітичні ідеї С. Рудницького. С. Рудницький і Український науково-дослідний інститут географії та картографії (Харків, 1926-1933). Видавнича діяльність Українського науково-дослідного інституту географії та картографії

(В. Баб'як, В. Буцура, Г. Величко, В. Герінович, М. Дмитрієв, К. Дубняк, М. Іваничук та ін.).

Формування наукової школи С. Рудницького (В. Герінович, М. Дольницький, О. Степанів, В. Огоновський, Ю. Полянський та ін.).

Загальногеографічні погляди академіка П. Тутковського та їхній вплив на становлення української географії. Значення праць П. Тутковського для розвитку українських загальноземлезнавчих поглядів.

Внесок професора В. Кубійовича у розвиток української антропогеографії, демографії, картографії. Значення "Атласу України й сумежних країв" (1937) та "Географії українських і сумежних земель" (1938) для розвитку географічного українознавства. Науково-організаційна діяльність В. Кубійовича: В. Кубійович і НТШ; В. Кубійович і "Енциклопедія Українознавства".

Соціально-економічна географія у підросійській Україні (К. Воблий, А. Синявський, В. Садовський, І. Шимонович, М. Птуха, І. Фещенко-Чопівський та ін.).

### **Тема 9. РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЇ У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Географія у Львівському університеті у довоєнний період. А. Реман, Є. Ромер, Г. Величко, С. Рудницький, Ю. Полянський, О. Степанів, М. Дольницький, М. Іваничук, В. Герінович.

Географія у Львівському університеті у післявоєнний період. Сучасні наукові школи.

### **Список літератури**

#### *Основна література*

1. Атлас географических открытий /Пер. с англ. Предисл. Джона Хемленга, д-ра Королевского геогр. об-ва. М., 1998.
2. *Грегори К.* География и географы. М., 1988.
3. *Джеймс П., Мартин Дж.* Все возможные миры. История географических идей /Пер. с англ. М., 1988.
4. *Джонстон Р. Дж.* География и географы: Очерк развития англо-американской социальной географии после 1945 г. /Пер. с англ. Под ред. Э.Б. Алаева. М., 1987.
5. *Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Навч. посібн. Львів, 1997.
6. *Исаченко А.Г.* Развитие географических идей. М., 1971.
7. *Мороз С.А., Онопрієнко В.І., Бортник С.Ю.* Методологія географічної науки: Навч. посібн. К., 1997.
8. *Мукутанов М.Б.* От Страбона до наших дней: Эволюция географических представлений и идей. М., 1985.
9. *Пістун М.Д.* Основи теорії суспільної географії. К., 1996.
10. *Поросенков Ю.В., Поросенкова Н.И.* История и методология географии. Воронеж, 1991.
11. *Саушкин Ю.Г.* История и методология географической науки. М., 1976.
12. *Саушкин Ю.Г.* Географическая наука в прошлом, настоящем, будущем. М., 1980.

#### *Додаткова література*

1. *Баттимер А.* Путь в географию. М., 1990.
2. *Бейкер Дж.* История географических открытий и исследований /Пер. с англ. М., 1950.
3. *Берг Л.С.* Всесоюзное географическое общество за сто лет. М.;Л., 1946.
4. *Берг Л. С.* Очерки по истории русских географических открытий: Изд. 2-е. М.;Л., 1949.
5. Боплан і Україна: Зб. наук. праць. Львів, 1998.
6. *Бунге В.* Теоретическая география М., 1967.
7. Видатні вітчизняні географи, мандрівки та мореплавці. К., 1951-1957. Вип. 1-4.
8. *Влах М.* Особливості географії середньовічного періоду (V-XV ст.). Львів, 1999.



9. *Влах М.* Робоча навчальна програма та методичні вказівки з курсу "Історія української географії" для студентів географічного факультету денної і заочної форми навчання. Львів, 1999.
10. *Галицький В.І., Галицька Н.Ф.* Географічні відкриття: дослідження і дослідники: Календар-довідник. К., 1988.
11. *Геттнер А.* География, ее история, сущность и методы. М., 1930.
12. *Гохман В.М., Лавров С.Б., Сдаюк Г.В.* Социально-экономическая география в странах Запада на переломе. //Изв. ВГО. Сер. геогр. 1979. № 2.
13. *Дитмар А.Б.* География в античное время (очерки развития физико-географических идей). М., 1980.
14. *Енциклопедія Українознавства /Гол. ред. проф. д-р В. Кубійович.* Львів, 1993–1998. Т. 1-7.
15. *Історія української географії і картографії: Матеріали наук. конф., присвяченої 95-річчю від дня народження проф. В. Кубійовича (Тернопіль, 25–26 грудня 1995 р.).* Тернопіль, 1995.
16. *Краснопольский А.В.* Отечественные географы (1917-1992). Библиогр. справочник: В 3 т. / Под ред. С. Б. Лаврова. Спб., 1993, 1994, 1995.
17. *Лавров С.Б., Преображенский В.С., Сдаюк Г.В.* Современная "радикальная география" Запада: корни, история, позиции. //Изв. АН СССР. Сер. геогр. 1979. № 2.
18. *Леш А.* Географическое размещение хозяйства. М., 1959.
19. *Людина і довкілля. Антологія: У 2 кн. / Упоряд., авт. вступ. розд., біогр. довід. та комент. В. С. Крисаченко. К., 1995.*
20. *Максаковский В.П.* Историческая география мира: Учеб. пособие для вузов. М., 1997.
21. *Магидович И.П., Магидович В.И.* Очерки по истории географических открытий: Изд. в 5 т. М., 1982–86.
22. *Модели в географии /П. Хаггет, Р.Дж. Чорли.* М., 1971.
23. *Отечественные физико-географы и путешественники / Под ред. Н.Н. Баранского и др.* М., 1959.
24. *Преображенский В.С., Александрова Т.Д.* Материалы к истории отечественной географии XX века. Важнейшие события десятилетий (1890-1989 годы). М., 1994.
25. *Преображенский В.С., Александрова Т.Д., Максимова Л.В.* География в меняющемся мире. Век XX. Побуждение к размышлению. М., 1997.
26. *Проблеми географії України: Матеріали наук. конф. Львів, 25–27 жовтня, 1994 р.* Львів, 1994.
27. *Рудницький С.* Історія землезнання України. Ч. 1. Старі віки. Київ;Прага, 1925.
28. *Рудницький С.* Політична географія України / Упоряд., передмова П. Штойка. Львів, 1998.
29. *Салищев К.Н.* Основы картоведения. История картографии и картографические источники. М., 1962.
30. *Соціально-економічна географія світу / За ред. С.П. Кузика* Тернопіль, 1998.
31. *Україна та глобальні процеси: географічний вимір: Зб. наук. праць. У 3 т. Київ;Луцьк, 2000.*
32. *Українське Полісся: вчора, сьогодні, завтра: Зб. наук. праць. Луцьк, 1998.*
33. *Фрадкин Н.Г.* Географические открытия и научное познание Земли. М., 1972.
34. *Хаггет П.* География: Синтез современных знаний. М., 1979.
35. *Хаггет П.* Пространственный анализ в экономической географии. М., 1968.
36. *Харвей Д.* Научное объяснение в географии. М., 1974.
37. *Черванев И.Г., Боков В.А.* Землеведение: история, методология, учение о географической оболочке: Учеб. пособие. Харьков, 1993.
38. *Шаблій О.* Академік С.Рудницький — фундатор української географії. Львів, Мюнхен, 1993.
39. *Шаблій О. І.* Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення. Львів, 1996.
40. *Шаблій О.* Історичні виміри української географії // *Історія української географії.* Всеукр. часопис. Тернопіль, 2000. Вип. 1. С. 7-15.
41. *Штойко П.* Степан Рудницький (1877–1937). Життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 1997.
42. *Экономическая география в СССР. История и современное развитие / Под ред. Н.Н. Баранского и др. М., 1965.*
43. *Sirko M.* Zarys historii kartografii. Lublin, 1999.

## Контрольні завдання

1. Наукові підходи до періодизації історії географічної науки.
2. С. Рудницький як основоположник української наукової географії.
3. Історичні корені давньогрецької натурфілософії.
4. Опис України Гійома Левассера де Боплана.
5. Йонійська школа в давньогрецькій натурфілософії.
6. Статистичні та етнографічні дослідження П. Чубинського.
7. Піфагорійська школа в давньогрецькій натурфілософії.
8. Географічні роботи О. Степанів.
9. Географічні погляди Геродота. Опис Скіфії.
10. Морські походи фінікійців.
11. Загальноземлезнавчі погляди Арістотеля.
12. Морська експансія Португалії (XV ст.).
13. Географічні погляди Ератосфена.
14. Перша експедиція Х. Колумба (3.08.1492 - 3.03.1493).
15. Географічні погляди К. Птолемея.
16. Друга (1493-1496), третя (1498) і четверта (1502-1504) експедиції Х. Колумба.
17. Географія в середньовічній Європі.
18. Експедиція Ф. Магеллана (1519–1522).
19. Географія в арабському світі (V–XV).
20. Експедиції Дж. Кука (1768-1771; 1772-1774; 1776-1779).
21. Географія в Китаї (V–XV ст.).
22. Російські землепрохідці і колонізація Сибіру.
23. Суспільно-географічні передумови великих географічних відкриттів.
24. Велика Північна експедиція.
25. Вплив великих географічних відкриттів на інтелектуальне життя Європи.
26. Перша і друга Камчатські експедиції (1725-1728; 1733-1743).
27. О. Гумбольдт як основоположник сучасної природничої географії.
28. Штандортні теорії в німецькій географії ХХ ст. (В. Кристаллер, А. Льюш).
29. Географічні погляди К. Ріттера.
30. Методологічні основи радикальної географії.
31. Сумативістська хорологічна концепція Е. Канта.
32. Методологічні основи географії поведінки.
33. М. Ломоносов та його внесок у розвиток російської географії.
34. Методологічні основи географії культури.
35. Камеральна статистика Ахенваля у Німеччині і російська економічна географія (XVIII ст.).
36. Географічний детермінізм у працях американських географів ХХ ст.

37. Економічне районування в російській географії XVIII–XIX ст.
38. В. Кубійович та його значення для української географії.
39. Французька суспільнонаукова географічна школа (XIX ст.).
40. "Повість минулих літ" як географічна пам'ятка Київської Русі.
41. Дарвінізм і географічна наука.
42. Наукова школа Е. Реклю.
43. Ф. Ратцель як основоположник антропогеографії.
44. Географічні відкриття П. Тутковського.
45. Хорологічна концепція А. Геттнера.
46. Значення праць К. Воблого, О. Діброви для розвитку географії в Україні.
47. Теоретична географія В. Бунге.
48. Наукове товариство ім. Шевченка і розвиток географії в Україні.
49. П. Семенов-Тянь-Шанський та його внесок у розвиток географічної науки.
50. Історія географічної науки у Львівському університеті.

## Тестові завдання

1. Хто з античних учених запровадив термін "географія"?
  1. Гекатей Мілетський.
  2. Ератосфен.
  3. Страбон.
  4. К. Птолемей.
2. Який античний учений вперше виміряв розміри Землі?
  1. Геродот.
  2. Арістотель.
  3. Страбон.
  4. Ератосфен.
3. Кому з античних учених належить опис Скіфії?
  1. Арістотель.
  2. Геродот.
  3. Страбон.
  4. Ератосфен.
4. Кого з античних учених можна вважати предтечею географічного українознавства?
  1. Гекатей Мілетський.
  2. К. Птолемей.
  3. Геродот.
  4. Арістотель.
5. Картами якого античного вченого користувалися майже чотирнадцять століть?
  1. Геродот.
  2. Ератосфен.
  3. К. Птолемей.
  4. Страбон.
6. Основоположником якого наукового напрямку можна вважати Гекатея Мілетського?
  1. Описово-країнознавчого.
  2. Загальноземлезнавчого.
  3. Математико-географічного.
  4. Географічно-детерміністського.
7. Основоположником якого наукового напрямку можна вважати Арістотеля?
  1. Описово-країнознавчого.
  2. Загальноземлезнавчого.
  3. Математико-географічного.
  4. Географічно-детерміністського.
8. Розвиток якого наукового напрямку пов'язаний з мілетською школою в давньогрецькій натурфілософії?
  1. Описово-країнознавчого.
  2. Загальноземлезнавчого.
  3. Математико-географічного.
  4. Географічно-детерміністського.
9. Розвиток якого наукового напрямку пов'язаний з йонійською школою у давньогрецькій натурфілософії?
  1. Описово-країнознавчого.
  2. Загальноземлезнавчого.
  3. Математико-географічного.
  4. Географічно-детерміністського.
10. Основоположником якого наукового напрямку вважають Піфагора?
  1. Описово-країнознавчого.
  2. Загальноземлезнавчого.
  3. Математико-географічного.
  4. Географічно-детерміністського.
11. Хто з українських учених вивчав історію географії античного часу?

1. В. Кубійович.                    2. С. Рудницький.                    3. П. Тутковський.  
4. П. Чубинський.
12. Яка наукова праця Козьми Іпдикоплова відображала погляди середньовіччя на будову Всесвіту?  
1. "Християнська топографія". 2. "Книга Марко Поло".  
3. "Метеорологіка". 4. "Землеопис".
13. Хто є автором книги "Християнська топографія"?  
1. Арістотель. 2. Козьма Іпдикоплов. 3. Страбон. 4. Геродот.
14. Назвіть українського автора першої друкованої книжки.  
1. Нестор-літописець.            2. Ю. Котермак.  
3. І. Вишенський.                4. І. Федорів.
15. Назвіть найвідомішого європейського мандрівника середньовіччя.  
1. М. Поло.                            2. Ейрік Рудий.  
3. Боплан.                            4. Козьма Іпдикоплов.
16. Назвіть найвідомішого арабського мандрівника середньовіччя.  
1. Ідрісі.                                2. Ібн-Баттута.  
3. Гордадбег.                        4. Массуді.
17. Назвіть дату відкриття Америки.  
1. 1492.    2. 1496.    3. 1502.    4. 1506.
18. Назвіть дату відкриття Австралії.  
1. 1820.    2. 1909.    3. 1911.    4. 1912.
19. У якому році підкорено Північний полюс?  
1. 1820.    2. 1909.    3. 1911.    4. 1912.
20. У якому році підкорено Південний полюс?  
1. 1820.    2. 1909.    3. 1911.    4. 1912.
21. Хто є автором найповнішого опису України, виконаного в середині XVII ст.?  
1. Е. Бонплан. 2. Г.Л. де Боплан. 3. П. Шевал'є. 4. Г. Величко.
22. Назвіть найважливішу працю Вареніуса.  
1. "Космографія".            2. "Генеральна географія".  
3. "Землеопис".              4. "Географічні записки".
23. Продовжіть речення "Науково-теоретичне значення праці Вареніуса "Генеральна географія" полягало у розробці...".  
1. загальноземлезнавчих поглядів.  
2. практичних рекомендацій щодо судноплавства.  
3. положень щодо єдності загально-наукового і конкретно-наукового підходів.  
4. концепції будови Всесвіту.
24. У якому році вийшла праця Вареніуса "Генеральна географія"?  
1. 1544.    2. 1616.    3. 1650.    4. 1719.
25. Хто з учених вперше науково підтвердив геліоцентричну концепцію будови Всесвіту?  
1. К.Птолемей. 2. М. Коперник. 3. Г. Галілей. 4. Й. Кеплер.

26. Хто є автором поетичного твору "Роксоланія", у якому оспівано природу, населення, міста України?
1. В. Польш.
  2. С.-Ф. Кльонович.
  3. П. Чубинський.
  4. Ю. Котермак.
27. Назвіть найвідомішого німецького географа першої половини ХІХ ст.
1. К. Ріттер.
  2. О. Гумбольдт.
  3. З. Пассарге.
  4. Ф. Ріхтгофен.
28. Хто з німецьких учених є автором праці "Космос"?
1. К. Ріттер.
  2. О. Гумбольдт.
  3. З. Пассарге.
  4. Ф. Ріхтгофен.
29. Кому належить розробка концепції про взаємозв'язки у природі (праця "Картини природи"):
1. К. Ріттеру.
  2. О. Гумбольдту.
  3. З. Пассарге.
  4. Ф. Ріхтгофену.
30. Кому з німецьких учених належить розробка концепції порівняльного землезнавства?
1. К. Ріттеру.
  2. О. Гумбольдту.
  3. З. Пассарге.
  4. Ф. Ріхтгофену.
31. Хто з німецьких учених є автором праці "Завдання і методи сучасної географії" (1883)?
1. К. Ріттер.
  2. О. Гумбольдт.
  3. О. Пешель.
  4. Ф. Ріхтгофен.
32. Назвіть найбільш крайнього представника природничонаукової орієнтації в німецькій географії ХІХ ст.
1. О. Пешель.
  2. Ф. Ріхтгофен.
  3. Г. Герланд.
  4. К. Ріттер.
33. Якого німецького вченого вважають основоположником антропогеографії?
1. К. Ріттер.
  2. Ф. Ратцель.
  3. А. Геттнер.
  4. Г. Герланд.
34. Який німецький учений є автором праці з політичної географії?
1. К. Ріттер.
  2. Ф. Ратцель.
  3. А. Геттнер.
  4. Г. Герланд.
35. Який німецький учений є автором праці "Географія, її історія, суть і методи"?
1. Ф. Ратцель.
  2. А. Геттнер.
  3. Ф. Ріхтгофен.
  4. Г. Герланд.
36. З іменем якого німецького вченого пов'язана розробка хорологічної концепції?
1. Ф. Ратцеля.
  2. А. Геттнера.
  3. Ф. Ріхтгофена.
  4. Г. Герланда.
37. Поглядам якого німецького вченого властивий найбільший розрив у разі вивчення просторових і часових аспектів явищ?
1. Ф. Ратцеля.
  2. А. Геттнера.
  3. Ф. Ріхтгофена.
  4. Г. Герланда.
38. З іменем якого німецького вченого пов'язують широке застосування просторового методу досліджень?
1. Ф. Ратцеля.
  2. А. Геттнера.
  3. Ф. Ріхтгофена.
  4. Г. Герланда.
39. З іменем якого німецького вченого пов'язують абсолютизацію хорологічного рівня наукового пізнання?
1. Ф. Ратцеля.
  2. А. Геттнера.
  3. Ф. Ріхтгофена.
  4. О. Пешеля.
40. З іменем якого німецького географа пов'язують розробку концепції "культурного ландшафту"?

1. З. Пассарге. 2. О. Пешеля. 3. О. Шлюттера. 4. А. Геттнера.
41. Назвіть представника французької школи "географії людини".  
1. Г. Герланд. 2. Е. Реклю. 3. Ф. Ратцель. 4. Е.-Ч. Семпл.
42. У працях якого автора найяскравіше виявляється географічний детермінізм як методологічна основа наукових досліджень?  
1. О. Пешель. 2. Е. Реклю. 3. Ф. Ріхтгофен. 4. З. Пассарге.
43. Кому з учених належить розробка концепції посибілізму?  
1. Ф. Ратцелю. 2. Е. Реклю. 3. П. Відалю. 4. Л. Мечникову.
44. Якому автору належить розробка штандорту сільського господарства?  
1. Й. Тюнену. 2. А. Веберу. 3. А. Льошу. 4. В. Кристаллеру.
45. Якому автору належить розробка штандорту промисловості?  
1. Й. Тюнену. 2. А. Веберу. 3. А. Льошу. 4. В. Кристаллеру.
46. Хто є автором теорії центральних місць?  
1. Й. Тюнен. 2. А. Вебер. 3. А. Льош. 4. В. Кристаллер.
47. Який російський вчений є автором праці "Климаты земного шара"?  
1. Д. Анучін. 2. О. Воєйков. 3. В. Докучаєв. 4. П. Семенов-Тянь-Шанський.
48. З іменем якого російського вченого пов'язаний розвиток генетичного ґрунтознавства?  
1. О. Воєйков. 2. В. Докучаєв. 3. А. Краснов. 4. Г. Танфільєв.
49. З іменем якого вченого пов'язаний розвиток районного напрямку в російській економічній географії?  
1. В. Ден. 2. П. Семенов-Тянь-Шанський. 3. Д. Анучін. 4. О. Воєйков.
50. З іменем якого вченого пов'язаний розвиток галузево-статистичного напрямку в російській економічній географії?  
1. В. Ден. 2. П. Семенов-Тянь-Шанський. 3. Д. Анучін. 4. О. Воєйков.
51. Хто є автором праці "Теоретична географія" (1962)?  
1. Р. Гартшорн. 2. Д. Гарвей. 3. В. Бунге. 4. В.-М. Девіс.
52. Продовжіть речення "Концепція "соціальної фізики" є методологічною основою ..."  
1. теоретичної географії. 2. радикальної географії. 3. географії поведінки. 4. гуманістичної географії.
53. Продовжіть речення "Марксизм-ленінізм як методологічна основа ..."  
1. теоретичної географії. 2. радикальної географії. 3. географії поведінки. 4. гуманістичної географії.
54. Продовжіть речення "Теорія ухвалення рішень як методологічна основа ..."  
1. теоретичної географії. 2. радикальної географії. 3. географії поведінки. 4. гуманістичної географії.
55. Продовжіть речення "Філософська концепція екзистенціалізму, феноменалізму як методологічна основа ..."  
1. теоретичної географії. 2. радикальної географії. 3. географії поведінки. 4. гуманістичної географії.
56. У якому році заснована кафедра географії у Львівському університеті?  
1. 1882. 2. 1884. 3. 1891. 4. 1894.

57. Назвіть першого українського доктора географії.  
1. С. Рудницький. 2. Г. Величко. 3. П. Тутковський. 4. В. Кубійович.
58. У якій праці С. Рудницького найповніше розкриті науково-теоретичні засади географічного дослідження?  
1. "Нинішня географія".  
2. "Коротка географія України. Фізична географія".  
3. "Коротка географія України. Антропогеографія".  
4. "Основи землезнання України".
59. У якому році заснована географічна комісія НТШ?  
1. 1872. 2. 1892. 3. 1930. 4. 1949.
60. З іменем якого вченого пов'язаний розвиток українського атласного картографування?  
1. С. Рудницький. 2. В. Кубійович. 3. О. Степанів. 4. Г. Величко.
61. З іменем якого вченого пов'язана розробка геополітичних ідей?  
1. С. Рудницький. 2. В. Кубійович. 3. П. Чубинський. 4. П. Тутковський.
62. Який автор займався етногеографічними дослідженнями України?  
1. П. Кеппен. 2. П. Чубинський. 3. П. Тутковський. 4. А. Синявський.
63. З іменем якого вченого пов'язана організація географічної науки в Україні у ХІХ ст.?  
1. М. Зібер. 2. М. Туган-Барановський. 3. П. Чубинський.  
4. В. Навроцький.
64. Який український економіст мав визначальний вплив на формування економіко-географічного напрямку?  
1. Ф. Вовк. 2. В. Гнатюк. 3. М. Туган-Барановський. 4. В. Геринович
65. З іменем якого вченого пов'язаний розвиток шкільної географії?  
1. І. Шимонович. 2. М. Птуха. 3. О. Діброва. 4. Ю. Полянський.
66. Хто з авторів займався картографуванням території України?  
1. Г.Л. де Боплан. 2. В. Григорович-Барський. 3. Ю. Котермак.  
5. Г. Величко.
67. Назвіть найвідомішого українського мандрівника ХVІІІ ст.?  
1. Г.Л. де Боплан. 2. В. Григорович-Барський. 3. К. Птолемей.  
4. І. Фещенко-Чопівський.
68. Який сучасний учений є автором навчального посібника з історії української географії?  
1. О. Шаблій. 2. Я. Жупанський. 3. М. Пістун. 4. О. Топчієв.

### **Семінарське заняття 1**

Тема: *Антична натурфілософія і зародження наукових напрямів географічних досліджень*

#### План

1. Суть натурфілософських уявлень античного світу.



2. Історичні корені давньогрецької натурфілософії.
3. Особливості мілетської та піфагорійської шкіл у давньогрецькій натурфілософії.
4. Геродот і опис Скіфії.
5. Загальноземлезнавчі погляди Арістотеля. Арістотель і диференціація географічної науки.
6. Математико-географічні ідеї античних учених (Піфагор, К. Птолемей, Ератосфен).
7. Проблема взаємодії природи і суспільства в античній натурфілософії. Географічний матеріалізм античних учених та його оцінка.
8. Співвідношення гуманітарного та природничо-наукового аспекту в працях античних учених.

### Список літератури

1. *Боднарский М.С.* Античная география. Книга для чтения. М., 1953.
2. *Галицький В.І., Галицька Н.Ф.* Географічні відкриття: дослідження і дослідники: Календар-довідник. К., 1988.
3. Геродот. Геродота турійця з Галікарнаса "Історій" книг дев'ять, що їх називають музами /Пер., передм. та прим. А.О. Білецького. Кн. 4. Мельпомена. К., 1973.
4. *Джеймс П., Мартин Д.* Все возможные миры. История географических идей. М., 1988.
5. *Дитмар А.Б.* География в античное время (очерки развития физико-географических идей). М., 1980.
6. *Дитмар А.Б.* Рубежи Ойкумены. М., 1973.
7. *Ельницкий Л.А.* Знания древних о северных странах. М., 1961.
8. *Исаченко А.Г.* Развитие географических идей. М., 1971.
9. *Лурье А.Я.* Геродот. М.;Л., 1947.
10. *Максаковский В.П.* Историческая география мира: Учеб. пособие для вузов. М., 1997.
11. *Мукитанов М.К.* От Страбона до наших дней. М., 1985.
12. *Поросенков Ю.В., Поросенкова Н.И.* История и методология географии. Воронеж, 1991.
13. *Рудницький С.* Історія землезнання України. Ч. 1: Старі віки. Київ; Прага, 1925.
14. *Саушкин Ю.Г.* История и методология географической науки. М., 1976.
15. *Снисаренко А.Б.* Курс – море мрака. Четыре шага за пределы Ойкумены. М., 1982.
16. Соціально-економічна географія світу /За ред. С.П. Кузика. Тернопіль, 1998.
17. *Страбон.* География в 17 книгах. М., 1994.

## Семінарське заняття 2

Тема: *Великі географічні відкриття і географічна карта світу*

### План

1. Розширення уявлень про Ойкумену у працях арабських учених.
2. Норманські відкриття у Північній Європі та Америці.
3. Подорож М. Поло.
4. Соціально-економічні та науково-теоретичні передумови великих географічних відкриттів.
5. Головні географічні відкриття і дослідження.
  - 5.1. Відкриття португальськими мореплавцями західних берегів Африки і мису Доброї Надії (Б. Діаш). В. да Гама і відкриття морського шляху до Індії.
  - 5.2. Експедиції Х. Колумба.
  - 5.3. Відкриття португальцями Бразилії. А. Веспуччі та походження назви "Америка".
  - 5.4. Англійські експедиції Дж. Кабота і С. Кабота.
  - 5.5. Відкриття Мексики і тихоокеанського узбережжя Центральної Америки. Дослідження Кортеса.
  - 5.6. Перша навколосвітня подорож Ф. Магеллана (1519-1522).
  - 5.7. Іспанські і французькі дослідження Північної Америки. Плавання Ж. Карт'є.
  - 5.8. Колонізація Сибіру Росією.
  - 5.9. Дослідження Північного Льодовитого океану. Відкриття в західній Арктиці (Д. Девіс, Г. Гудзон, В. Баффін, Р. Байлот). Пошуки північно-східного шляху в Азію (В. Баренц).

*Завдання:* На контурну карту світу нанести схеми маршрутів основних експедицій і походів.

### Список літератури

1. Атлас географических открытий /Пер. с англ. Предисл. Джона Хемленга, д-ра Королевского геогр. об-ва. М., 1998.
2. *Галицький В.І., Галицька Н.Ф.* Географічні відкриття: дослідження і дослідники: Календар-довідник. К., 1988.

3. Джеймс М., Мартин Дж. Все возможные миры. История географических идей /Пер. с англ. М., 1988.
4. Исаченко А. Г. Развитие географических идей. М., 1971.
5. Магидович И. П. Очерки по истории географических открытий. М., 1957.
6. Магидович И. П., Магидович В. И. Очерки по истории географических открытий: В 5 т. М., 1983. Т. 2.
7. Максаковский В. П. Историческая география мира. М., 1997.
8. Поросенков Ю. В., Поросенкова Н. И. История и методология географии. Воронеж, 1991.

### Семінарське заняття 3

Тема: *Територіальні географічні відкриття XIX-XX ст.*

#### План

1. Дослідження О. Гумбольдта в Південній Америці.
2. Вивчення внутрішньої Африки.
3. Територіальні відкриття в Азії у XIX ст. (М. Пржевальський, П. Козлов, В. Роборовський, П. Семенов).
4. Дослідження океанів. Подорож У. Крузенштерна та Ю. Лисянського (1803-1806).
5. Антропологічні, етнографічні та гідрометеорологічні дослідження М. Миклухи-Маклая.
6. Полярні експедиції.
  - 6.1. Експедиції в Арктику. Підкорення Північного полюса (Р.Пірі, 1909).
  - 6.2. Відкриття Антарктиди (Ф. Беллінсгаузен, М. Лазарєв, 1820). Підкорення Південного полюса (Р. Амундсен, 1911; Р.Скотт, 1912). Наукове співробітництво на Антарктиді у XX ст.

*Завдання:* На контурну карту світу нанести схеми маршрутів експедицій видатних дослідників XIX–XX ст. та географічні об'єкти, названі на честь першовідкривачів.

#### Список літератури

1. Амундсен Р. Моя жизнь. М., 1959.
2. Атлас географических открытий /Пер. с англ. Предисл. Джона Хемленга, д-ра Королевского геогр. об-ва. М., 1998.

3. *Галицький В.І., Галицька Н.Ф.* Географічні відкриття: дослідження і дослідники: Календар-довідник. К., 1988.
4. *Джеймс М., Мартин Дж.* Все возможные миры. История географических идей /Пер. с англ. М., 1988.
5. *Исаченко А. Г.* Развитие географических идей. М., 1971.
6. *Костриця М., Костриця Н.* Син України //Історія української географії. Всеукр. часопис. Тернопіль, 2000. Вип. 1. С. 26-30.
7. *Магидович И. П.* Очерки по истории географических открытий. М., 1957.
8. *Магидович И. П., Магидович В. И.* Очерки по истории географических открытий: В 5 т. Т. 4-5. М., 1985, 1986.
9. *Максаковский В. П.* Историческая география мира. М., 1997.
10. *Поросенков Ю. В., Поросенкова Н. И.* История и методология географии. Воронеж, 1991.
11. *Путилов Б.Н.* Н.Н.Миклухо-Маклай. М., 1981.
12. "Человек с луны": Дневники, письма, статьи Н. Миклухо-Маклая /Сост. комент. и послесл. Б.Н. Путилов. М., 1983.

#### **Семінарське заняття 4**

Тема: *Історія країнознавчо- та природничо-географічних досліджень в Україні*

##### План

1. Країнознавчі описи території України античними вченими (Геродот, Страбон, К. Птолемей, Пліній Старший).
2. "Повість минулих літ" як географічна пам'ятка періоду Київської Русі.
3. "Опис України" Г.Л. де Боплана (1650).
4. Природничо-географічне дослідження України у XIX–XX ст. у працях В. Докучаєва, А. Краснова, Г. Танфільєва, П. Тутковського, С. Рудницького.

##### Список літератури

1. *Боплан Г.Л. де* Опис України... К., 1990. Т. 1–2 /Факсимільне відтворення франц. видання. 1660 р.
2. *Боплан Г.* Спеціальна карта України. Київ; Львів, 2000.
3. Боплан і Україна: Зб. наук. праць. Львів, 1998.
4. *Влах М.* Робоча навчальна програма та методичні вказівки з курсу "Історія української географії" для студентів географічного факультету денної і заочної форми навчання. Львів, 1999.

5. *Геродот*. Геродота турійця з Галікарнаса "Історій" книг дев'ять, що їх називають музами /Пер., передм. та прим. А. О. Білецького. Кн. 4. Мельпомена. К., 1973.

6. Енциклопедія Українознавства /Гол. ред. проф. д-р В. Кубійович. Львів, 1993-1998. Т. 1-7.

7. *Жупанський Я. І.* Історія географії в Україні: Навч. посібн. Львів, 1997.

8. Історія української географії і картографії: Матеріали наук. конф., присвяченої 95-річчю від дня народження проф. Володимира Кубійовича (Тернопіль, 25-26 грудня 1995 р.). Тернопіль, 1995.

9. Літопис Руський /За іпатським списком переклав Леонід Махновець. К., 1989.

10. *Рудницький С.* Географія України. Фізична географія. Львів, 1910.

11. *Страбон*. Географія в 17 книгах. М., 1994.

12. *Тутковський П. А.* Задачи и вопросы географии: Вступ. лекция, прочитанная в Университете св. Владимира. Житомир, 1914.

13. *Тутковський П. А.* Природна районізація України. Генетична класифікація і розподіл фізико-географічних краєвидів України. К., 1922.

14. *Тутковський П. А.* Краєвиди України в зв'язку з її природою і людністю. К., 1924.

15. *Тутковський П. А.* Загальне землезнавство: Підручн. для вищих шкіл і для самоосвіти. Харків, 1927.

16. Українське Полісся: вчора, сьогодні, завтра: Зб. наук. праць. Луцьк, 1998.

17. *Шаблій О. І.* Академік Степан Рудницький — фундатор української географії. Львів; Мюнхен, 1993.

18. *Шаблій О. І.* Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення. Львів, 1996.

19. *Штойко П.* Степан Рудницький (1877–1937). Життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 1997.

## Семінарське заняття 5

Тема: *Історія суспільно-географічних досліджень в Україні (початок-середина ХХ ст.)*

### План

1. Внесок С. Рудницького в розвиток суспільної географії.
2. Формування наукової школи С. Рудницького (В. Гериневич, М. Дольницький, О. Степанів, В. Огоновський та ін.).
3. Внесок В. Кубійовича у розвиток суспільної географії і картографії.
4. Соціально-економічна географія у підросійській Україні (К. Воблій, М. Птуха, В. Садовський, І. Шимонович та ін.).

## Список літератури

1. Атлас України й сумежних країв /За ред В. Кубійовича. Львів, 1937.
2. *Влах М.* Олена Степанів — громадська діячка і науковець //Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє: Матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. К., 1999. С. 126-129.
3. *Влах М.* Робоча навчальна програма та методичні вказівки з курсу "Історія української географії" для студентів географічного факультету денної і заочної форми навчання. Львів, 1999.
4. Географія українських і сумежних земель /За ред В. Кубійовича. Львів, 1938. Т. 1.
5. *Жупанський Я.І.* Історія географії в Україні: Навч. посібн. Львів, 1997.
6. *Заставний Ф.Д.* Географія України. Львів, 1994.
7. Енциклопедія Українознавства /Гол. ред. проф. д-р В. Кубійович. Львів, 1993–1998. Т. 1-7.
8. *Кубійович В.* Наукові праці. Т. 1 /Упоряд. О. Шаблій. Париж; Львів, 1996.
9. *Кубійович В.* Наукові праці. Т. 2 /Упоряд. О. Шаблій. Париж; Львів, 2000.
10. Проблеми географії України: Матеріали наук. конф. Львів, 25–27 жовтня 1994 р. Львів, 1994.
11. *Ровенчак І.* Олена Степанів була відома у наукових колах як географ //Каменярь. 1993. Жовтень-грудень. № 3-4.
12. *Рудницький С.* Географія України. Антропогеографія. Ужгород, 1926.
13. *Рудницький С.* Політична географія України /Упоряд., передмова П. Штойка. Львів, 1998.
14. *Рудницький С.* Чому ми хочемо самостійної України? /За ред О. Шаблія. Львів, 1994.
15. Соціально-економічна географія України: Навч. посібн. /За ред. О. Шаблія. Львів, 1994.
16. *Шаблій О.* Академік Степан Рудницький — фундатор української географії. Львів; Мюнхен, 1993.
17. *Шаблій О.І.* Валентин Садовський як український економіко-географ // Укр. геогр. журн. 1997. № 1. С. 51–55.
18. *Шаблій О. І.* Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення. Львів, 1996.
19. *Штойко П.* Степан Рудницький (1877–1937). Життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 1997.

## Семінарське заняття 6

Тема: *Становлення наукових географічних шкіл у Львівському університеті*

### План

1. Історія заснування кафедри географії у Львівському університеті.
2. Довоєнний період в історії географії Львівського університету (1882–1939).
  - 2.1. Наукова школа А. Ремана.
  - 2.2. Наукова школа Є. Ромера.
  - 2.3. Наукова школа С. Рудницького.
3. Післявоєнний період в історії географії Львівського університету.
  - 3.1. Кафедра фізичної географії. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.2. Кафедра економічної і соціальної географії. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.3. Кафедра геоморфології. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.4. Кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.5. Кафедра географії України. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.6. Кафедра географії ґрунтів. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.
  - 3.7. Кафедра конструктивної географії і картографії. Напрями наукових досліджень. Члени кафедри.

### Список літератури

1. *Ващенко А.Т., Геренчук К.И., Кравчук Я.С., Миллер Г.П.* Географической науке во Львовском университете — 100 лет // Вестн. Львов. ун-та. Сер. геогр. Вып. 14. 1984. С. 3-11.
2. *Ващенко П.Т., Геренчук К.И., Зильбер Г.А., Цись П.Я.* Развитие географии у Львовском университете // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. Вип. 1. 1962.
3. *Влах М.* Робоча навчальна програма та методичні вказівки з курсу "Історія української географії" для студентів географічного факультету денної і заочної форми навчання. Львів, 1999.
4. Географічний факультет. Інформаційний довідник.— Львів, 1998.
5. *Качмар В.* За український університет у Львові. Львів, 1999.

6. *Кубійович В.* Нарис історії наукового товариства ім. Шевченка (1873-1949). Львів, 1991.
7. Львівський державний університет ім. І. Франка //Енциклопедія Українознавства. Т. 4. Львів, 1994. С. 1420-1421.
8. Geografia w Uniwersytecie Jagiellonskim. 1849-1999. T. 1: Dzieje Katedry i Instytutu Geografii Uniwersytetu Jagiellonskiego. 1849-1999. Krakow, 1999.
9. *Harasimiuk K.* Z dziejow uniwersyteckiej geografii lwowskiej (lata 1882-1910) //Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska. Lublin-Polonia. 1989/1990. Vol. XLIV/XLV, 16. S. 287–299.
10. *Jahn A.* Z Kleparowa w swiat szeroki. Wroclaw, 1998.